

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-15>

УДК (UDC): 378:337.542

В. І. ДУГАНЕЦЬ¹, д-р пед. наук, професор,
завідувач кафедри тракторів, автомобілів та енергетичних засобів
e-mail: duganec.viktor@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3383-5907>

В. М. ФІЛЕНКО¹, аспірант кафедри
тракторів, автомобілів та енергетичних засобів
e-mail: valentin.filenko1990@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6363-0198>

¹Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
вул. Шевченка, 12, м. Кам'янець-Подільський, 32316, Україна

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ АГРАРНИХ ІНЖЕНЕРІВ

Актуальність проблеми формування педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін при підготовці аграрних інженерів обумовлена вимогами забезпечення чіткої організації освітнього процесу з використанням кращих традицій вітчизняного та зарубіжного досвіду, сучасних педагогічних технологій та освітніх інновацій, оскільки перед освітою стоїть завдання створення потужного кадрового потенціалу для забезпечення її висококваліфікованими педагогічними працівниками, як однієї з найважливіших умов стабільності, успішного функціонування і подальшого розвитку системи вищої освіти. З огляду на це, стаття присвячена проблемі формування педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін при підготовці аграрних інженерів. Метою статті є узагальнення сутності поняття «педагогічна майстерність», дослідження проблеми формування педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін в аграрних закладах вищої освіти та обґрунтування її важливості і основних шляхів удосконалення для покращення якості освітнього процесу при підготовці аграрних інженерів. У контексті дослідження проаналізовано наукові підходи до тлумачення поняття «педагогічна майстерність». Зроблено висновок, що вона є невід'ємною структурною складовою професійної діяльності викладачів фахових дисциплін. Доведено, що педагогічна майстерність є виявом високого результату професійної діяльності, умінням втілювати і реалізовувати власний творчий потенціал у сукупності з ефективними методиками будування педагогічного процесу на високому рівні. Встановлено, що вдосконалення педагогічної майстерності викладача фахових дисциплін полягає в постійному підвищенні своїх професійних знань, умінь і практичних навичок, засвоєнні новітніх освітніх технологій, розробці науково-методичного забезпечення, активній участі в науково-практичних конференціях, форумах та семінарах. Накреслено основні шляхи формування педагогічної майстерності викладача фахових дисциплін при підготовці фахівців аграрно-інженерних спеціальностей з початку його трудової діяльності. Зроблено висновки і намічено перспективи подальших досліджень.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: педагогічна майстерність, освітній процес, заклади вищої освіти викладачі фахових дисциплін, аграрні інженери.

Як цитувати: Дуганець В. І., Філенко В. М. Формування педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін при підготовці аграрних інженерів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2025. Вип. 84. С. 178-190. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-15>

In cites: Duganets V. I., Filenko V. M. (2025). Forming the pedagogical proficiency of specialized disciplines teachers in the training of agricultural engineers. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (84), 178-190. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-15> (in Ukrainian)

© Дуганець В. І., Філенко В. М., 2025

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми

Головним завданням аграрно-технічних закладів вищої освіти є якісна підготовка висококваліфікованих фахівців аграрно-інженерних спеціальностей, здатних до діяльності в різних виробничих умовах. Відповідно, готувати таких фахівців мають науково-педагогічні працівники - викладачі фахових дисциплін, які володіють глибокими професійними знаннями та вміннями, важливими особистісними якостями і на високому професійному рівні забезпечують освітній процес. При цьому кожен науково-педагогічний працівник має бути не просто професіоналом своєї справи, а й особистістю, яка прагне до постійного професійно-педагогічного саморозвитку, самовдосконалення та підвищення власної педагогічної майстерності.

Педагогічна майстерність визначається високим рівнем професійно-

педагогічної діяльності, що досягається володінням спеціальних знань, умінь і навичок та застосуванням сформованих особистісних професійних властивостей в практичній діяльності при організації освітнього процесу. Вона виявляється в діях та вчинках науково-педагогічного працівника, удосконаленні вмінь викладання фахових дисциплін, ефективної організації освітньо-пізнавальної діяльності студентів та формуванні педагогічного спілкування з учасниками освітнього процесу в аграрно-технічних закладах вищої освіти.

Аналіз наукових публікацій, присвячених проблемі педагогічної майстерності, не дає однозначного розуміння сутності цього поняття. Інколи поняття педагогічної майстерності ототожнюється з професійною компетентністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивченню сутності поняття „педагогічна майстерність”, шляхів його формування і розвитку присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Загальну проблему педагогічної майстерності досліджували С. Гончаренко, М. Головань, І. Зязюн, Л. Даниленко, В. Крижко, І. Кривонос, Н. Кузьміна, В. Пекельна, Н. Погрібна, М. Приходько, П. Лузан, Н. Носовець, О. Отич, О. Пехота, О. Снісаренко та ін.

Теоретичні засади формування педагогічної майстерності викладача вищої школи розроблені в працях Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка, О.А. Захаренка, А.І. Архангельського.

Проблема педагогічної майстерності сьогодні є актуальною як для теорії, так і для практики вищої школи, особливо професійної. Відомий український дидакт С. Гончаренко визначає педагогічну майстерність як характеристику високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність). Педагогічна

майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді [3].

Зязюн І.А. розкриває теоретичні аспекти педагогічної майстерності, її сутність і структуру, аналізує можливості формування готовності майбутнього педагога до професійного самовдосконалення й саморозвитку, а через нього - до продуктивної педагогічної діяльності. Педагогічна майстерність ним розглядається як складне, динамічне, інтегроване особистісне утворення, що включає стійке прагнення людини до діяльності в педагогічній галузі, наявність спеціальних знань, умінь і навичок, комплекс індивідуальних психічних і характерологічних особливостей, що забезпечують високу ефективність її подальшого професійного функціонування [5].

З іншого боку, науковець розглядає педагогічну майстерність як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі в різних аспектах: як найвищий рівень педагогічної діяльності (характеризує якість результату) та як вияв творчої активності особистості педагога

(характеризує психологічний механізм успішної діяльності) [6].

Цікавою, на наш погляд, є думка С. Мохуна: «Педагогічна майстерність - функціонуюча система знань, навичок, умінь, властивостей особистості, що забезпечує вирішення педагогічних задач. Це вираження особистості викладача, його можливість самостійно, творчо, кваліфіковано займатися педагогічною діяльністю» [10, с. 143].

К.Буравльова, досліджуючи умови та чинники формування педагогічної майстерності викладача вищої школи наголошує, що характерним є осмислення педагогічної професії як життєвої місії, високий рівень професіоналізму діяльності і професіоналізму особистості, перехід до креативного рівня професійної діяльності; формування індивідуального стилю діяльності; здатність виконувати роль наставника та передавати досвід іншим [2].

На основі аналізу наукових досліджень відомих науковців, присвячених аспектам розвитку педагогічної майстерності вчителів, Кабиш М.Ю. сформулювала власну думку на трактування сутності поняття педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти. Її бачення фокусується на інтегративній комплексній властивості особистості, що ґрунтується на досконалій професійно-педагогічній компетентності, забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності за рахунок синтезу знань, досвіду, цінностей і якостей педагога та виявляється у творчому розв'язанні

професійно спрямованих завдань опанування учнями системою знань з дисципліни загальноосвітньої підготовки задля розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників [7].

Тлумачення, запропоноване Бергер Л.С. та Коломійцевою А.О., акцентує на тому, що педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу є не лише результатом володіння знаннями та навичками, але й наявністю особистісних якостей, які позитивно впливають на ефективність навчально-виховного процесу. Така майстерність включає в себе **професійні знання, уміння та особистісні якості** [1].

Педагогічна майстерність у сучасних умовах є складним і багатоаспектним феноменом, який включає не лише традиційні елементи професійної діяльності педагога, але й нові компоненти, обумовлені змінами в освіті та суспільстві. У сучасній науковій думці педагогічну майстерність трактують як інтегральну характеристику особистості вчителя, що поєднує високий рівень професійної компетентності, емоційну стабільність, здатність до рефлексії та ефективного використання новітніх технологій у навчальному процесі. Важливими аспектами є педагогічні здібності, творчий підхід і здатність до адаптації в умовах швидких змін освітнього середовища. Педагогічна майстерність є багатовимірним явищем, яке включає такі ключові компоненти: професійну компетентність, педагогічні здібності, педагогічну техніку, емоційний інтелект і педагогічний такт [16].

Постановка завдання

Узагальнити сутність поняття «педагогічна майстерність», дослідити проблему формування педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін аграрних закладах вищої освіти,

та обґрунтувати її важливість і основні шляхи вдосконалення для покращення якості освітнього процесу при підготовці аграрних інженерів.

Виклад основного матеріалу

Розглядаючи означене питання, знаходимо досить велику кількість наукових досліджень, присвячених вивченню педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти. Проте, незважаючи на широкий аспект вивчення заявленої проблеми, науковці не прийшли до єдиної думки щодо сутності та змісту

педагогічної майстерності, її структури, основ, що забезпечать досягнення викладачем вищого рівня виконання педагогічної діяльності. Крім того, на наш погляд, недостатня увага вченими з акцентована на використанні методів та прийомів формування педагогічної майстерності викладачів фахових

дисциплін при підготовці аграрних інженерів.

У підготовці майбутніх фахівців провідна роль належить викладачам спеціальних інженерних дисциплін, тому сучасній вищій технічній школі потрібні викладачі, які будуть здатні використовувати новітні методи навчання, інформаційні технології та різноманітні підходи до своєї викладацької діяльності досконало знаючи при цьому свій предмет. Метою викладання фахових дисциплін для здобувачів вищої освіти є підготовка до майбутньої технічної діяльності на основі інтегрованих знань, які формують відповідну технічну та технологічну картину виробництва. Як показує досвід, успішність діяльності майбутніх фахівців, що мають справу з енергетичними засобами, сільськогосподарською технікою, агротехнологіями залежить не лише від їх професійної освіти, але й від того, наскільки викладачі фахових дисциплін сформували їх духовну, соціально-психологічну та фізичну культуру, розвинули уяву про можливість формулювати завдання та вирішувати проблеми, розвивати особистісні якості з активною життєвою позицією та успішно конкурувати на сучасному ринку праці.

Та на жаль, формування педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін аграрно-інженерних спеціальностей у закладах вищої освіти є досить складною проблемою. Викладачами фахових дисциплін, як правило, є кращі випускники відповідних спеціальностей, які отримали інженерну освіту, мають глибокі знання з фахових та спеціальних дисциплін, але не мають належної психолого-педагогічної підготовки через брак педагогічних знань і вмінь. Вони практично не володіють основними педагогічними технологіями і не мають навиків їх викладання. Особливо гостро це відчувають молоді викладачі фахових дисциплін на початку своєї трудової діяльності [4].

Організація навчальної діяльності такого викладача відіграє важливу роль у забезпеченні освітнього процесу при підготовці аграрних інженерів до складних умов праці в аграрному секторі економіки країни. При цьому, науково-педагогічний працівник, задіяний до викладання фахових дисциплін, повинен бути творчою,

ініціативною особистістю, здатною до ефективної організації освітнього процесу, оволодіння новітніми психолого-педагогічними та інформаційними технологіями, готовою до постійного самовдосконалення, враховуючи швидкі зміни в житті суспільства, у світогляді та свідомості особистості, а також йти в ногу зі стрімким розвитком науково-технічного прогресу, або навіть дещо випереджувати.

Викладач фахових дисциплін повинен досконало володіти матеріалом дисциплін не тільки своєї спеціальності, а й якісно донести цей матеріал до студентів, використовуючи новітні методи навчання, інформаційні технології та різноманітні підходи до викладацької діяльності.

Досконало організована педагогічна діяльність впливає на якість освітнього процесу та результати навчання студентів. Педагогічна майстерність має бути спрямована на реалізацію найважливіших принципів організації навчання – принципу оптимізації. Він базується на усвідомленому виборі варіанту освітнього процесу, який за певних умов забезпечить максимально можливу ефективність розв'язання завдань освіти і розвитку студентів за раціональних витрат часу і зусиль викладачів. Рівень педагогічної майстерності, який набувається після закінчення вищого навчального закладу, є базовим, тому потребує постійного вдосконалення. Працюючи в закладі освіти, варто прагнути досягнення досконалого та творчого рівня, який може створити надійну основу для продуктивної педагогічної діяльності [14].

Систематична робота викладача над собою, підвищення кваліфікації, прагнення до інновацій, розвиток та постійне вдосконалення професійних знань, педагогічних умінь, професійно важливих якостей, педагогічної культури та педагогічної техніки забезпечить можливість досягнення високих результатів у педагогічній діяльності, дасть змогу науково-педагогічному працівнику сформулювати індивідуальний стиль і допоможе розвинути авторський почерк, таким чином, навчитися творити красу думки, слова та справи, досягнути високе мистецтво педагогічної дії й досягнути педагогічної майстерності [9].

У закладах вищої освіти формування

педагогічної і професійної майстерності викладача фахових дисциплін при підготовці фахівців аграрно-інженерних спеціальностей розпочинається з початком його трудової діяльності, шляхом постійного покращання психолого-педагогічної підготовки, засвоєння основних методів та методик викладання програмного матеріалу дисциплін, що вивчаються. Формування педагогічної майстерності розглядається як складний, багатогранний і багатофакторний процес. Він є одним із основних показників успішної професійної діяльності викладача, що входить комплексу взаємопов'язаних характеристик, таких як професійна компетентність, професіоналізм, педагогічні здібності та між якими існує наявний тісний структурно-логічний зв'язок. Швидкість формування майстерності регламентується не лише накопиченням професійних знань. Здібності до педагогічної діяльності можна оцінити залежно від того, як легко і швидко оволодіває викладач фахових дисциплін своєю професійною діяльністю. Педагогічна майстерність проявляється не лише в теоретичних знаннях, а й у вмінні застосовувати їх у конкретній педагогічній ситуації при організації освітнього процесу.

Із масиву структурних компонентів педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників до найбільш важливих варто віднести дидактичні, академічні та організаторські здібності, які постійно необхідно вдосконалювати.

Вітвицькою С.С. запропоновано основні шляхи формування педагогічної майстерності: самовиховання загальної та педагогічної культури; засвоєння професійних знань, вмінь, навичок; громадська активність; педагогічна практика, вивчення передового педагогічного досвіду [15].

Враховуючи різні точки зору відомих науковців, можна стверджувати, що педагогічна культура викладачів фахових дисциплін фахівців інженерних спеціальностей розглядається як результат оволодіння системою педагогічних знань, навичками педагогічного спілкування та педагогічної майстерності. Вона є важливим чинником, що впливає на якість професійної підготовки майбутніх аграрних інженерів. Педагогічна культура викладачів

визначає рівень педагогічної майстерності, яка в свою чергу впливає на формування компетентного, конкурентоспроможного фахівця. У сучасних умовах розвитку аграрної сфери необхідно не лише передавати знання, а й формувати у студентів професійні навички, самостійність та критичне мислення.

Педагогічна культура викладача – це система професійних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, що забезпечують ефективне навчання та виховання студентів. В освітньо-педагогічному процесі вона проявляється в єдності із загальнокультурними і моральними проявами особистості педагога. Педагогічна освіта передбачає також широку загальнокультурну підготовку. Вона включає гуманітарні, соціально-економічні, природничо-наукові дисципліни і поглиблене вивчення в даному контексті конкретної галузі знань, яка відповідає професійній спеціалізації.

Набуття педагогічної культури викладачами фахових дисциплін полегшує процес їхньої адаптації до фахової діяльності, робить їх більш ерудованими, допомагає проявити свою індивідуальність.

Шляхами розвитку та формування педагогічної культури, на думку Дембіцької та Кобилянської, є: оволодіння системою педагогічних знань, розширення педагогічної ерудиції, збагачення професійної компетентності; розвиток педагогічних здібностей; оволодіння педагогічною технікою; формування педагогічного такту; вивчення та аналіз передового педагогічного досвіду [12].

Важливо зазначити, що викладачам фахових дисциплін всі свої знання, вміння, навички і досвід необхідно передавати майбутнім аграрним інженерам для майбутньої професійної діяльності, тому рівень педагогічної культури викладача фахових дисциплін безпосередньо впливає на ефективність підготовки майбутніх фахівців. Підвищення педагогічної майстерності через удосконалення методичної, комунікативної, інформаційної та етичної культури сприяє формуванню висококваліфікованих спеціалістів, здатних відповідати сучасним вимогам аграрного ринку.

Ще один елемент педагогічної майстерності – педагогічна техніка як

форма організації поведінки вчителя. Знання, спрямованість і здібність без умінь, без володіння способами дій не є гарантією високих результатів. Педагогічна техніка – це вміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, це прийоми володіння собою (своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою й увагою) і прийоми впливу на інших (вербальними й невербальними засобами).

Відповідно до мети використання педагогічну техніку умовно поділяють на зовнішню і внутрішню. Внутрішня техніка – створення внутрішнього переживання особистості, психологічне налаштування вчителя на майбутню діяльність через вплив на розум, волю й почуття. Зовнішня техніка – втілення внутрішнього переживання вчителя в його тілесній природі: міміці, голосі, мовленні, рухах, пластиці.

Елементи педагогічної майстерності дають змогу з'ясувати системність цього явища в педагогічній діяльності. Високий рівень майстерності надає новій якості всій роботі педагога: формується професійна позиція, що акумулює в собі вищі рівні спрямованості, знання і готовність до дії; розвинуті знання стають інструментом для самоаналізу і виявлення резервів саморуху; високий рівень здібностей стимулює саморозкриття особистості, а вдосконалення педагогічної техніки – пошук результату, адекватного задумові [15].

Не менш важливим аспектом формування педагогічної майстерності є засвоєння професійних знань, умінь, навичок, а також вивчення освітніх технологій та сучасних методик та методів навчання. Оволодіння фундаментальними знаннями та професійними навичками є основою успішної педагогічної діяльності. Викладач фахових дисциплін повинен не тільки досконало знати свій предмет, а й розуміти його зв'язок з іншими дисциплінами. Наприклад, викладач дисципліни «Трактори та автомобілі», пояснюючи будову і принцип дії машин має використовувати приклади з технології виготовлення деталей даної конструкції, основні правила експлуатації, обслуговування та ремонту. При цьому викладач фахових дисциплін повинен постійно аналізувати свою роботу,

визначати сильні та слабкі сторони проведених занять. Уміння налагоджувати контакт зі студентами є запорукою ефективного засвоєння навчального матеріалу.

Запровадження інноваційних технологій і методик робить освітній процес більш ефективним, цікавим і доступним для студентів. Використання мультимедійних презентацій, відеоуроків, інтерактивних дощок дозволяє візуалізувати матеріал. Для прикладу, застосування 3D-технологій при вивченні роботи зернозбирального комбайна суттєво впливає на педагогічну майстерність викладача. Це сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, формуванню у студентів практичних навичок та забезпеченню більш глибокого розуміння матеріалу. Впровадження таких технологій є важливим кроком до модернізації освітнього процесу та підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі сільськогосподарської техніки.

Поєднання професійних знань, педагогічних умінь і навичок із сучасними методиками та освітніми технологіями є основою для розвитку педагогічної майстерності. Це дає змогу не лише ефективно навчати студентів, а й розвивати їхні здібності, мотивувати до навчання та формувати особистісні якості, необхідні у сучасному світі.

Сучасна освіта вимагає від викладачів фахових дисциплін постійного розвитку та вдосконалення професійних компетентностей. Особливо це актуально для підготовки аграрних інженерів, де поєднуються як теоретичні знання, так і практичні навички. Підвищення кваліфікації та неперервне професійне зростання викладачів є важливими чинниками формування педагогічної майстерності. Підвищення кваліфікації викладачів сприяє оновленню та розширенню знань у галузі аграрної інженерії, вдосконаленню педагогічних методик, упровадженню інноваційних технологій у навчальний процес, підвищенню рівня взаємодії зі студентами та формуванню їхніх професійних компетенцій.

Різні форми підвищення кваліфікації, такі як курси, семінари, тренінги, стажування на підприємствах,

забезпечують можливість викладачам адаптувати свої знання до сучасних реалій та вимог ринку праці. Одним із основних форм підвищення кваліфікації є неперервний професійний розвиток або професійне зростання викладача, яке базується на самоосвіті, впровадженні сучасних методик навчання, участь у науково-дослідній діяльності, обміні досвідом з колегами та міжнародній співпраці.

Неперервний розвиток дозволяє викладачу вдосконалювати свої методи викладання, підвищувати рівень мотивації студентів та забезпечувати високу якість освітнього процесу. Постійне вдосконалення професійних компетентностей дозволяє викладачу гнучко адаптувати навчальний процес до змін у галузі аграрної інженерії, роблячи його максимально ефективним та результативним.

Підвищення кваліфікації та неперервний професійний розвиток відіграють ключову роль у формуванні педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін. Це сприяє покращенню якості навчального процесу, забезпеченню сучасного рівня підготовки аграрних інженерів та їх конкурентоспроможності на ринку праці. Викладач, який постійно розвивається, є не лише джерелом знань для студентів, а й мотиватором, що надихає їх на професійний та особистісний розвиток.

Для успішного становлення викладача фахових дисциплін, формування педагогічної майстерності необхідною умовою має бути його стажування в закладах вищої освіти педагогічного напрямку, де він повинен вивчити основні елементи структури діяльності викладача вищої школи, пройти додаткове навчання із засвоєння основних видів організації освітнього процесу, оволодіти формами, методами і засобами навчання у закладах вищої освіти, новітніми психолого-педагогічними та інформаційними технологіями.

Під час стажування викладачі фахових дисциплін отримують можливість перейняти кращі педагогічні практики, досвід застосування сучасних методик викладання, навички роботи в міждисциплінарних командах, розвиток

рефлексії та самоаналізу педагогічної діяльності.

Стажування в закладах вищої освіти педагогічного напрямку сприяє професійному становленню викладачів, підвищенню їх методичної компетентності та вдосконаленню педагогічних навичок. Для досягнення високого рівня педагогічної майстерності важливо використовувати інтерактивні методи навчання, аналіз власної діяльності та постійно вдосконалювати свої професійні якості.

Крім того, викладач має володіти здібностями вихователя, наставника, науковця, дослідника, організатора і оратора; володіти логікою освітньо-виховного процесу; бути висококваліфікованим фахівцем, як у своїй предметній галузі, так і в інших, пов'язаних зі специфікою виробничої діяльності аграрного інженера. Оволодіння професією викладача фахових дисциплін вимагає не лише певних особистих здібностей і таланту, а й величезних розумових, фізичних та економічних витрат [4].

Досить важливим елементом підвищення педагогічної майстерності є взаємовідвідування занять не тільки в межах кафедри чи факультету, де викладачі-початківці відвідують заняття досвідчених педагогів, які читають одну або суміжні навчальні дисципліни а й досить важливо використовувати міждисциплінарні зв'язки, організовувати міжкафедральні семінари для молодих викладачів фахових дисциплін. Підвищення педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін в аграрних закладах вищої освіти через взаємовідвідування занять поза межами кафедри чи факультету є важливим аспектом професійного розвитку. Такий підхід сприяє обміну досвідом, де викладачі можуть переймати ефективні методики викладання, оцінювання та взаємодії зі студентами; розширенню педагогічного кругозору – знайомство з новими технологіями навчання, інтегративними підходами та міждисциплінарними зв'язками; підвищенню якості освіти – кращі практики можуть бути впроваджені в інших дисциплінах, що позитивно вплине на рівень підготовки студентів; формуванню професійної спільноти, де викладачі з різних факультетів чи кафедр можуть

налагоджувати партнерські зв'язки, що сприятиме розвитку навчальних програм та спільних проєктів.

Для підвищення ефективності взаємодії можливо запровадити систему регулярного відвідування занять із наступним обговоренням, впровадити практику міжфакультетських круглих столів для обговорення педагогічних інновацій, використовувати відеозаписи занять для подальшого аналізу та обговорення в широкому колі фахівців, запрошувати викладачів до участі в майстер-класах та відкритих лекціях.

Досить влучним є твердження групи науковців, які наполягають на міждисциплінарному підході до викладання загально-технічних та інженерних дисциплін студентам спеціальності аграрна інженерія та агрономія [17]. При цьому викладач фахових дисциплін відслідковує різні форми роботи зі студентами, починаючи з першого курсу їх навчання, звертає увагу на достовірність підбору матеріалу для занять та його науковість, простежує зв'язок між теорією і практикою, використовує різні джерела інформації, застосовує сучасні технічні засоби навчання та інформаційні технології у ході проведення занять з викладання фахових дисциплін.

Надзвичайно важливу роль у підвищенні педагогічної майстерності викладача фахових дисциплін відіграє розробка науково-методичного забезпечення. Цей вид педагогічної діяльності вимагає вивчення, узагальнення й поширення передового педагогічного досвіду. Методична робота, яка спонукає кожного викладача до підвищення свого фахового рівня, сприяє взаємному збагаченню членів педагогічного колективу педагогічними знахідками, дає змогу молодим педагогам вчитися педагогічній майстерності у старших і досвідченіших колег, забезпечує підтримання в педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку [13].

Розроблення та підготовка методичних рекомендацій, вказівок, навчальних посібників, підручників до друку вимагає опрацювання великої кількості літературних джерел, які необхідно узагальнити, упорядкувати і

підготувати до видання в якості методичних матеріалів. Таким чином, підготовка навчально-методичного забезпечення сприяє підвищенню педагогічної майстерності викладача фахових дисциплін, вивченню і поширенню передового педагогічного досвіду та зорієнтована на самовдосконалення і розвиток індивідуальної творчості, а в кінцевому результаті на покращення якості підготовки майбутніх аграрних інженерів.

Не менш важливим кроком удосконалення педагогічної майстерності викладача фахових дисциплін є активне використання новітніх освітніх технологій. Це робить освітньо-педагогічний процес, з одного боку, більш організованим і керованим, з іншого, розкриває перед викладачами фахових дисциплін та й студентами необмежені можливості творчого пошуку і вдосконалення педагогічної та професійної майстерності.

Використовуючи комп'ютерні технології, викладач фахових дисциплін отримує великі можливості вибору необхідних джерел інформації для професійно-педагогічного зростання. Ефективне використання інтернет-ресурсів має значні переваги в порівнянні з традиційними формами проведення всіх видів занять, що значно впливає на покращення освітнього процесу при підготовці інженерів-механіків.

Важливу роль в удосконаленні педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін в аграрно-технічних закладах вищої освіти відіграє науково-дослідна робота за обраним науковим фахом. Науково-дослідна робота є невід'ємним компонентом педагогічного розвитку викладачів фахових дисциплін в аграрно-технічних закладах вищої освіти. Вона не лише сприяє поглибленню наукових знань і вдосконаленню професійної компетентності викладачів, а й підвищує якість освітнього процесу, формуючи у студентів дослідницьке мислення та інноваційний підхід до вирішення фахових завдань.

Основними аспектами впливу науково-дослідної роботи на педагогічну майстерність викладача фахових дисциплін є розвиток професійних компетентностей, інтеграція науки та освіти, розвиток інноваційного мислення, мотивація до

безперервного професійного розвитку, формування професійної спільноти, розвиток у студентів дослідницьких навичок. При цьому участь у наукових дослідженнях дозволяє викладачам удосконалювати свої знання в галузі аграрних та технічних наук, оволодівати новітніми методиками та технологіями, що безпосередньо впливають на якість викладання дисциплін. Викладач, який активно займається наукою, здатний швидко адаптувати навчальні матеріали відповідно до сучасних тенденцій розвитку галузі. Наукова діяльність сприяє безпосередньому впровадженню результатів досліджень у навчальний процес, що робить навчання більш прикладним і наближеним до реальних виробничих умов.

Викладачі, які займаються науковими дослідженнями, розширюють свій світогляд і формують креативний підхід до викладання. Вони здатні застосовувати інноваційні методи навчання, такі як проблемне навчання, проєктний підхід, кейс-методи, що підвищує мотивацію студентів та сприяє їхній професійній підготовці. Постійна участь у науковій діяльності стимулює викладачів до навчання протягом усього життя, що є ключовою складовою педагогічної майстерності. Участь у конференціях, семінарах, публікація наукових статей дозволяють викладачам обмінюватися досвідом і знаходити нові шляхи вдосконалення навчального процесу.

Викладачі, які активно займаються наукою, частіше взаємодіють із колегами з інших закладів освіти та наукових установ. Це сприяє створенню міждисциплінарних зв'язків, обміну найкращими практиками та впровадженню сучасних підходів у викладання.

Викладач-науковець заохочує студентів до участі в наукових проєктах, конференціях та олімпіадах. Це сприяє розвитку у студентів аналітичного мислення, навичок самостійної роботи та формуванню професійних компетенцій, необхідних у майбутній діяльності.

Науково-дослідна робота відіграє важливу роль у підвищенні педагогічної майстерності викладачів фахових дисциплін в аграрно-технічних закладах вищої освіти. Вона сприяє професійному

зростанню викладачів, впровадженню інновацій у навчальний процес, розвитку творчого потенціалу та підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців. В умовах сучасних викликів аграрно-технічної освіти саме наукова діяльність є запорукою ефективного навчання та конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

Вивчення питань, що стосуються наукових досліджень викладача, надають йому додаткових знань з досліджуваної проблеми. Результати своєї наукової діяльності він може використовувати в освітньому процесі під час читання лекцій, проведення практичних і лабораторних занять, одночасно залучаючи до науково-пошукової діяльності студентів старших курсів. Вивчення й аналіз наукової, навчальної та спеціальної літератури дає можливість публікувати свої напрацювання у вигляді статей в збірниках наукових праць, матеріалів конференцій.

Сучасний педагог вищої школи має спрямовувати свою діяльність на формування наукового мислення, розвиток внутрішньої особистої потреби у постійному саморозвитку, самоосвіті протягом усього життя [11]. Викладач фахових дисциплін повинен бути педагогом високого рівня, який вчить здобувати знання і робить це за допомогою власного прикладу. Володіння сукупністю цих компонентів сприяє досягненню викладачем високого рівня педагогічної майстерності [8].

Сучасна система освіти вимагає від викладачів фахових дисциплін постійного вдосконалення як педагогічної, так і професійної майстерності. Одним із ключових напрямків підвищення ефективності навчання є співпраця з аграрними підприємствами. Це дозволяє не лише покращити якість підготовки студентів, але й сприяє професійно-педагогічному розвитку самого викладача.

Співпраця з аграрними підприємствами сприяє оновленню змісту навчальних програм з використання реальних кейсів із виробничої практики, адаптації навчальних програм відповідно до потреб сучасного виробництва; розвитку практичних навичок за рахунок організації виїзних занять на базі підприємств, спільне проведення науково-дослідних робіт з

представниками аграрного бізнесу, впровадження дуальної освіти для поєднання теорії з практикою; підвищення педагогічної компетентності методом ознайомлення з новітніми технологіями та методами господарювання, залучення спеціалістів-практиків до проведення занять та тренінгів, участі викладачів у стажуваннях на аграрних підприємствах.

Співпраця з аграрними підприємствами позитивно впливає на педагогічну майстерність викладача фахових дисциплін. Вона дозволяє розширити професійні компетенції, адаптувати навчальні програми до реальних потреб галузі та зробити освітній процес більш ефективним та привабливим для студентів. Крім того, ця взаємодія сприяє розширенню наукового потенціалу, налагодженню корисних зв'язків із виробничими структурами та покращенню матеріально-технічної бази закладів освіти. Отже, інтеграція практичного досвіду в

навчальний процес є ключовим фактором у підготовці висококваліфікованих аграрних інженерів.

Таким чином, педагогічна майстерність розглядається як постійний безперервний процес розвитку професійно-особистісних якостей викладача фахових дисциплін, його умінь і здібностей, що дають змогу якісно організовувати освітній процес і на високому рівні здійснювати професійно-педагогічну діяльність. Удосконалення педагогічної майстерності викладача фахових дисциплін заключається в постійному підвищенні своїх професійних знань, умінь і практичних навиків, засвоєнні новітніх освітніх технологій, розробці науково-методичного забезпечення, активній участі в науково-практичних конференціях, форумах, семінарах, тісній співпраці з керівниками та провідними фахівцями аграрно-виробничих підприємств.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Проаналізувавши й узагальнивши поняття «педагогічна майстерність» та висвітливши її важливість у покращенні якості освіти в аграрних закладах вищої освіти, дійшли до висновку, що педагогічна майстерність викладача фахових дисциплін при підготовці аграрних інженерів є досягнення зразка педагогічної діяльності, що характеризується досвідом та досконалістю педагогічних дій. Вона є сформованістю професійних знань, умінь і практичних навичок, педагогічної техніки. Базується на самовихованні загальної та педагогічної культури, засвоєнні новітніх

освітніх технологій, результатах наукової діяльності, розробленні та підготовці методичних матеріалів, педагогічній практиці і вивченні передового педагогічного досвіду. Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів вирішення означеної проблеми. Потребують подальшої розробки теоретичні та методичні засади формування педагогічної майстерності викладачів загально-технічних та спеціальних дисциплін в аграрно-технічних закладах вищої освіти.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувались етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Бергер, Л. С., Коломійцева, А. О. Педагогічна майстерність як важлива складова професійної діяльності викладача. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук. конф. III Міжнар. наук. конгресу Society of Ambient Intelligence 2020, м. Київ (2–10 квіт. 2020 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; [редкол.: І. А. Колеснікова (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2020. С. 146–154. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/33790>
2. Буравльова, К. М. Формування педагогічної майстерності викладача вищої школи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. № 4 (67). С. 5-10.
3. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник. К., 1997. С. 257.

- URL: <https://surli.cc/owyzrk>
4. Дуганець, В. І., Поліщук, А. В., Філенко, В. М. Основні шляхи професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін аграрно-інженерних спеціальностей. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 14. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14767374>
5. Зязюн, І. А., Крамущенко, Л. В., Кривонос, І. Ф., Самещенко, О. Г., Семиченко, В. А., Тарасевич, Н. М. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : Вища шк., 1997. 349 с. URL: <https://surli.li/afpvsu>
6. Зязюн, І. А., Крамущенко, Л. В., Кривонос, І. Ф. та ін. Педагогічна майстерність. 2-ге видання доповнене і перероблене. Київ : Вища школа, 2004. 422 с. URL: <https://i.twirpx.link/file/147648/>
7. Кабиш, М. Ю. Суть і структура педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти. *Професійна педагогіка*. 2021. Том 2(23). С 108-118. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.108-118>.
8. Калінська, О. П. Сутність та структура педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу. *Молодий вчений*. 2016. № 10. С. 240-244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_10_57
9. Красницька, О. В. Педагогічна майстерність – шлях до реалізації індивідуального потенціалу викладача вищої військової школи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2020. 1 (94). С. 122-133. DOI: <http://dx.doi.org/10.33216/2220-6310-2020-94-1-122-133>
10. Мохун, С. В. Викладання фізики і педагогічна майстерність викладача. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічна. 2017. Вип. 23. С. 142–146. URL: <https://surli.cc/efvxiy>
11. Родик, Г. Напрямки формування педагогічної майстерності та підвищення рівня професіоналізму викладача вищої школи. *Гуманітарні та соціальні науки : матеріали І Міжнародної конференції молодих вчених НСС-2009* (м. Львів, 14–16 травня 2009 року). Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. С. 221-223. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/74871fa5-fa03-453f-acde-39529b9e2195/content>
12. Дембіцька, С., Кобилянська, І. Формування педагогічної культури фахівців інженерних спеціальностей. *Педагогіка безпеки*. 2018. Т. 3. № 1. С. 51-56. URL: <https://surli.li/lpvuhu>
13. Приліпко, Т., Коваль, Т. Роль самоосвіти у вдосконаленні професійної компетентності викладача закладу вищої освіти. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технологія, дидактичні та виховні аспекти*: монографія / за заг. ред. В. В. Іванишин; Кам'янець-Подільський Зклад вищої освіти «Подільський державний університет». Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2023. С. 79-86. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-300-2-9>
14. Тимошук, Н.М. Формування педагогічної майстерності майбутніх викладачів технічних дисциплін аграрних університетів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 19. Т. 2. С. 91-94. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-20>
15. Формування та розвиток педагогічної майстерності вчителя засобами самовиховання. *Формування та розвиток педагогічної майстерності й творчого потенціалу вчителя як домінуючих складових педагогічної дії: теорія і практика*: збірник наукових статей / за загальною редакцією Л. В. Корінної. Житомир, 2017. С. 22-37. URL: <https://surli.li/mwfmfnl>
16. Ян Цзінвень, Ведмеденко, І. О. Педагогічна майстерність учителя як основа ефективного навчання в умовах сучасних освітніх викликів. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Том 2. Вип. 7 (2). С. 149-159. DOI: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7\(2\)/2.2024.28](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/2.2024.28)
17. Zbaravska, L., Chaikovska, O., Semenysheva, R., Duhanets, V. Interdisciplinary approach to teaching physics to students majoring in agrarian engineering and agronomy. *Independent journal of management & production*. 2019. V. 10 (7). P. 645-657. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/305105745.pdf> DOI: <http://dx.doi.org/10.14807/ijmp.v10i7.912> (дата звернення: 17.10.2024).

Стаття надійшла до редакції 14.04.2025

Стаття рекомендована до друку 15.05.2025

V. I. DUGANETS¹, DSc (Pedagogical Sciences), Prof.,

Head of the Department of the Tractors, Cars and Power Tools

e-mail: duganec.viktor@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3383-5907>

V. M. FILENKO¹,

PhD student of the Department of the Tractors, Cars and Power Tools

e-mail: valentin.filenko1990@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6363-0198>

¹Higher Educational Institution «Podillia State University»,

Shevchenko Str., 12, Kamianets-Podilskyi, 32316, Ukraine

FORMING THE PEDAGOGICAL PROFICIENCY OF SPECIALIZED DISCIPLINES TEACHERS IN THE TRAINING OF AGRICULTURAL ENGINEERS

The relevance of the problem forming the pedagogical skills of specialized disciplines teachers in the training of agricultural engineers is due to the requirements for ensuring a clear organization of the educational process using the best traditions of national and foreign experience, modern pedagogical technologies and educational innovations, since education is faced with the task of creating a powerful human resources to provide it with highly qualified teachers as one of the most important conditions for stability, successful functioning and further development of the higher education system. In this regard, the article is devoted to the problem of forming the pedagogical skills of teachers of vocational disciplines in the training of agricultural engineers.

The purpose of the article is to summarize the essence of the concept of “pedagogical skills”, to study the problem of forming pedagogical skills of teachers of vocational disciplines in agricultural higher educational institutions, and to substantiate its importance and the main ways of improvement to increase the quality of the educational process in the training of agricultural engineers. In the context of the study, the scientific approaches to the interpretation of the concept of “pedagogical proficiency” have been analyzed. It has been concluded to be an integral structural component of the professional activity of teachers of professional disciplines. It is proved the pedagogical proficiency is a manifestation of a high result of professional activity, the ability to embody and realize one's own creative potential in conjunction with effective methods of building a high-level pedagogical process. It has been established that improving the pedagogical skills of a teacher of vocational disciplines consists in continuous improvement of their professional knowledge, qualifications and practical skills, mastering the latest educational technologies, developing scientific and methodological support, active participation in scientific and practical conferences, forums and seminars. The main ways of forming the pedagogical proficiency of a specialized disciplines teacher in the training of specialists in agricultural and engineering specialties from the beginning of his/her career have been outlined.

Conclusions have been drawn and prospects for further research have been outlined.

KEY WORDS: *pedagogical proficiency, educational process, higher educational institutions, specialized disciplines teachers agricultural engineers.*

References

1. Berger, L. S., Kolomiytseva, A. O. (2020). Pedagogical mastery as an important component of the professional activity of the teacher. *Strategies of intercultural communication in language education at modern universities: collection of materials of the VI International Scientific Conference of the III International Scientific Congress of the Society of Ambient Intelligence 2020, Kyiv (April 2–10, 2020) / Ministry of Education and Science of Ukraine, State Higher Educational Institution "Kyiv National Economic University named after V. Hetman"; [editor: I. A. Kolesnikova (chairman) and others], Kyiv, KNEU.* <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/33790> (in Ukrainian).
2. Buravliova, K. M. (2015). Formation of pedagogical mastery of a higher education instructor. *Spirituality of the individual*, 4(67), 5-10. (in Ukrainian).
3. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*, Kyiv. <https://surli.cc/owyzrk> (in Ukrainian).
4. Duganets, V. I., Polishchuk, A. V., Filenko, V. M. (2025). The main paths of professional self-improvement of teachers of professional disciplines of agricultural engineering specialties. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*, (14). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14767374> (in Ukrainian).
5. Zyazyun, I. A., Kramushchenko, L. V., Kryvonos, I. F., Sameshchenko, O. G., Semichenko, V. A., Tarasevich, N. M. (1997). *Pedagogical mastery*, Kyiv, Higher school. <https://surli.li/afpvsu> (in Ukrainian).

6. Zyazyun, I. A., Kramuschenko, L. V., Kryvonos, I. F., and others. (2004). *Pedagogical Mastery*, 2nd edition, supplemented and revised, Kyiv: Higher School. <https://i.twirpx.link/file/147648/> (in Ukrainian).
7. Kabysh, M. (2021). The essence and structure of the pedagogical skills of the teacher of general educational disciplines of the institution of vocational education. *Professional Pedagogics*, 2(23), 108-118. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.108-118> (in Ukrainian).
8. Kalinska, O. P. (2016). The essence and structure of pedagogical skills of a teacher of a higher educational institution. *Young Scientist*, 10(37), 240-244. http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_10_57 (in Ukrainian).
9. Krasnyts'ka, O. V. (2020). Pedagogical mastery: The way to realize the individual potential of a teacher in higher military school. *Spirituality of a Personality: Theory, Methodology and Practice*, 1(94), 122-133. <http://dx.doi.org/10.33216/2220-6310-2020-94-1-122-133> (in Ukrainian).
10. Mohun, S. V. (2017). Teaching physics and pedagogical skills of the teacher. *Collection of scientific works of the Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko. Series: Pedagogical*, 23, 142-146. <https://surli.cc/efvxiy> (in Ukrainian).
11. Rodyk, H. (2009). Directions of formation of pedagogical mastery and increasing the level of professionalism of a higher school instructor. *Humanities and social sciences: materials of the I International Conference of Young Scientists HSS-2009*, 14-16 may 2009, Lviv. <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/74871fa5-fa03-453f-acde-39529b9e2195/content> (in Ukrainian).
12. Dembitska, S., Kobylyanska, I. (2018). Formation of pedagogical culture of specialists in engineering specialties. *Pedagogy of safety*, 3(1), 51-56. <https://surl.li/lpvuhu> (in Ukrainian).
13. Prylipko, T., Koval', T. (2023). The role of self-education in improving the professional competence of a higher education institution instructor. *Innovations in modern education: methodology, technology, didactic and educational aspects*. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-300-2-9> (in Ukrainian).
14. Tymoshchuk, N.M. (2019). Formation of pedagogical skills of future teachers of technical subjects of agrarian universities. *Innovative Pedagogy*, 19(2), 91-94. <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-20> (in Ukrainian).
15. Korinna, L.V. (Eds.). (2017). Formation and development of pedagogical skills of a teacher through self-education. *Formation and development of pedagogical mastery and creative potential of the teacher as dominant components of pedagogical activity: theory and practice*, Zhytomyr. <https://surl.li/mwfmnl> (in Ukrainian).
16. Yang Jingwen, Vedmedenko, I. O. (2024). Teacher's pedagogical skills as a basis for effective learning in the context of modern educational challenges. *Educational scientific space*, 2(7(2)), 149-159. [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7\(2\)/2.2024.28](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/2.2024.28) (in Ukrainian).
17. Zbaravska, L., Chaikovska, O., Semenyshena, R., Duhanets, V. (2019). Interdisciplinary approach to teaching physics to students majoring in agrarian engineering and agronomy. *Independent journal of management & production*, 10(7), 645-657. <https://core.ac.uk/download/pdf/305105745.pdf> <http://dx.doi.org/10.14807/ijmp.v10i7.912> (in Ukrainian).

The article was received by the editors 14.04.2025

The article is recommended for printing 15.05.2025